

Rapportage Verantwoord Beleggen

Eerste halfjaar 2017

Index

- 1 Inleiding Verantwoord Beleggen
- 2 Uitsluitingsbeleid
- 3 Corporate governance en stemmen
- 4 Bijlagen

1 Inleiding Verantwoord beleggen

Stichting Pensioenfonds APF (hierna het pensioenfonds) past sinds 2008 instrumenten van verantwoord beleggen toe bij het beheer van haar vermogen. In deze halfjaarlijkse rapportage leest u over de laatste stand van zaken met betrekking tot deze instrumenten en vindt u terug welke activiteiten namens het pensioenfonds zijn ondernomen. Op de website van het pensioenfonds vindt u beleidsdocumenten en rapportages waarnaar in dit rapport wordt verwezen. Deze inleiding geeft een kort overzicht van de achtergrond van verantwoord beleggen..

Wat houdt verantwoord beleggen in?

Het pensioenfonds staat voor een goed en betaalbaar pensioen. Het pensioenfonds is van mening dat verantwoord beleggen bijdraagt aan het realiseren van een goed en betaalbaar pensioen voor huidige en toekomstige generaties. Daarom besteedt het pensioenfonds waar nodig en mogelijk binnen de fiduciaire verantwoordelijkheid aandacht aan ecologische, sociale en governance onderwerpen. Maatschappelijk verantwoord ondernemen door ondernemingen waarin belegd wordt speelt een belangrijke rol.

Wat zijn de uitgangspunten?

Voor het verantwoord beleggen beleid hanteert het pensioenfonds de principes van het Global Compact van de Verenigde Naties als uitgangspunt. Deze principes hebben betrekking op vier hoofdthema's:

- Mensenrechten
- Arbeidsnormen
- Milieu
- Anticorruptie

Het VN Global Compact bestaat uit tien breed geaccepteerde principes (zie bijlage 1). Deze principes vinden hun oorsprong in internationale verdragen zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en principes van de International Labour Organisation (ILO). Het VN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun eigen invloedsfeer kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitvoeren.

Wat doet het pensioenfonds?

Voor het verantwoord beleggen beleid hanteert het pensioenfonds een generieke aanpak waarbij gebruik wordt gemaakt van drie instrumenten:

1. Uitsluiting, van producenten van controversiële wapens en structurele schenders van het VN Global Compact;
2. Uitsluitingsbeleid voor landen waartegen VN sancties lopen
3. Corporate governance en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

De instrumenten, de gemaakte keuzes en de recente ontwikkelingen worden ieder in afzonderlijke hoofdstukken besproken..

Reikwijdte van het verantwoord beleggen beleid Aandelen

Het pensioenfonds belegt wereldwijd in beursgenoteerde aandelen, via verschillende vermogensbeheerders. De vermogensbeheerders worden geselecteerd op basis van de factoren Value, Size, Quality, Momentum en Low Volatility. Op de gehele aandelenportefeuille wordt het verantwoord beleggingsbeleid toegepast.

Vastrentende waarden

Het pensioenfonds heeft eigen beleggingsmandaten die worden beheerd door Achmea IM. Op deze mandaten is het uitsluitings-beleid van het pensioenfonds van toepassing is. Dit betekent dat in de bedrijfsleningenportefeuille niet wordt belegd in producenten van controversiële wapens en ondernemingen die structureel de principes van het VN Global Compact schenden.

Op voorhand stelt het pensioenfonds ook een minimum vereiste aan de landen waarvan het staatsobligaties opneemt in haar beleggingsportefeuille. De belangrijkste minimum vereiste is gebaseerd op de sancties en verordeningen vanuit de Nederlandse Sanctiewet 1977. In de geest van deze sancties belegt het pensioenfonds op voorhand niet in staatsobligaties van landen indien sanctiemaatregelen zijn opgelegd naar aanleiding van schendingen van het internationaal recht of mensenrechten of schending van het non-proliferatieverdrag. Andere beleggingen in deze landen zijn in beginsel niet uitgesloten.

Hoe legt het pensioenfonds verantwoording af?

Transparantie is onafscheidelijk verbonden aan een goed verantwoord beleggen beleid. Het pensioenfonds rapporteert daarom tweemaal per jaar hoe zij de afgelopen periode invulling gaf aan het beleid. Ook rapporteert het pensioenfonds over de wijze waarop instrumenten zijn ingezet op sociale, governance en milieuthema's.

Het pensioenfonds rapporteert via een verantwoord beleggen rapportage. De rapportage is toegankelijk via de website van het pensioenfonds. Daarnaast staan op deze website de volgende documenten:

1. Verantwoord beleggen beleid
2. Uitsluitingsbeleid ten aanzien van controversiële wapens
3. Vote Disclosure Systeem ten aanzien van steminstructies

ESG Integratie

Ontwikkelde markten bedrijfsobligaties

Bij het beheer van de bedrijfsobligatieportefeuille van het pensioenfonds wordt op structurele wijze een ESG-integratiestrategie in het beleggingsproces toegepast. Voor alle ondernemingen worden kansen en risico's vanuit een ecologisch, sociaal en goed bestuur (ESG)

perspectief betrokken in het beleggingsproces. Hierbij maakt Achmea IM namens het pensioenfonds gebruik van MSCI ESG ratings en research. Op deze manier worden naast financiële- en kredietwaardigheidsanalyses ook duurzaamheidsaspecten in de beoordeling meegenomen. De analyse bestaat eruit dat een passende risicovergoeding op het (ESG)profiel van de onderneming kan worden vastgesteld.

Staatsobligaties

Voor het ontwikkelde markten staatsobligatiemandaat worden bestuurlijke, milieu en sociale risico's waar van toepassing en relevant meegewogen in de kwantitatieve en kwalitatieve landenanalyses. In de bepaling van het risico of een land de uitgeleende hoofdsom en bijhorende rente volledig en op tijd terug kunnen betalen zijn ESG risico's dus meegewogen.

Bij het identificeren van deze risico's maken de Achmea IM portefeuillemanagers gebruik van ESG landenanalyses van de onafhankelijke dataleverancier MSCI ESG Research

2 Uitsluitingsbeleid

Er zijn verschillende redenen waarom een pensioenfonds er voor kiest om niet te beleggen in bepaalde ondernemingen. Zo kan het pensioenfonds ervoor kiezen om niet te beleggen in ondernemingen die ongewenst gedrag vertonen of ondernemingen die bepaalde controversiële producten produceren. Wanneer een onderneming betrokken is bij een controversieel product, veelal een kernactiviteit van de onderneming, is een engagement-beleid niet reëel. Het is immers lastig de onderneming over te halen een ander product te produceren. In dat geval hanteert het pensioenfonds op voorhand een uitsluitingsbeleid. Het uitsluitingsbeleid van het pensioenfonds richt zich op twee criteria, namelijk producenten van controversiële wapens en structurele schenders van het VN Global Compact.

2.1 Definitie controversiële wapens

Voor het pensioenfonds zijn wapens controversieel wanneer deze wapens onevenredig veel leed en slachtoffers veroorzaken en geen onderscheid maken tussen burgeren militaire doelen. Ook na afloop van een conflict veroorzaken deze wapens nog op aanzienlijke schaal slachtoffers en ontwrichten deze de maatschappij en de economie. In de praktijk gaat het om de volgende typen wapens:

1. Nucleaire wapens
2. Biologische wapens
3. Chemische wapens
4. Antipersoonsmijnen
5. Clustermunitie

Bij het bepalen van de definitie van controversiële wapens zoekt het pensioenfonds aansluiting bij internationale verdragen die door Nederland zijn ondertekend en bij het beleid van de Nederlandse overheid. Het volledige uitsluitingsbeleid kunt u terugvinden op de website van het pensioenfonds.

Samenstelling uitsluitingslijst

Het pensioenfonds belegt wereldwijd in aandelen en obligaties. Het uitsluitingsbeleid is van toepassing op deze beleggingen.

Het onafhankelijke Zweedse onderzoeksbureau Ethix stelt ieder halfjaar vast welke ondernemingen betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens (tabel 3). Daartoe bekijkt het onderzoeksbureau het hele belegbaar universum. Wanneer het onderzoeksbureau betrokkenheid vaststelt leidt dit tot uitsluiting.

Uitsluiting controversiële wapens

Met betrekking tot het verbod tot beleggen in clustermunities heeft de AFM geïnventariseerd welke ondernemingen per 1 januari 2017 voldoen aan de criteria geformuleerd in artikel 21a Besluit Marktmissbruik. Uit deze inventarisatie blijkt dat de onderstaande beursgenoteerde ondernemingen in ieder geval onder de wettelijke definitie van een 'verboden onderneming' als bedoeld in artikel 21a Besluit Marktmissbruik vallen. Aan deze lijst van ondernemingen zijn geen toevoegingen gedaan ten opzichte van voorgaand jaar. Zie de volledige lijst in tabel 1.

Op basis van onderzoeksresultaten van ISS-Ethix is er een aantal wijzigingen doorgevoerd in de uitsluitingslijsten. Er is één nieuwe onderneming aangemerkt als producenten van nucleaire wapens. Tevens zijn drie ondernemingen verwijderd van de uitsluitingslijst. Deze ondernemingen bleken bij de laatste screening van het universum door ISS-Ethix geen verdere betrokkenheid meer te hebben bij de productie of onderhoud van nucleaire wapens. Zie de wijzigingen in de uitsluitingslijst in tabel 2.

De volledige actuele uitsluitingslijst voor ondernemingen die betrokken zijn bij controversiële wapens is op de volgende pagina weergegeven in tabel 3.

Tabel 1: Indicatieve AFM lijst per 1 januari 2017

Bron: Achmea Investment Management & "indicatieve AFM lijst"

Onderneming	Land	Clustermunitie
Hanwha Corporation	Zuid Korea	Ja
Motovilihinskie Zavody	Rusland	Ja
Poongsan Corporation	Zuid Korea	Ja
Orbital ATK	Verenigde Staten	Ja
Textron	Verenigde Staten	Ja

Tabel 2: Veranderingen controversiële wapens 2017 H1

Bron: Achmea Investment Management, ISS-Ethix

Onderneming	Land	Status
Tata Power Co. Ltd	India	Toegevoegd
Brookfield Asset Management	Canada	Verwijderd
Brookfield Business Partners LP	Canada	Verwijderd
Areva SA	Frankrijk	Verwijderd

Tabel 3: Uitsluitingslijst controversiële wapens per 1 juli 2017

Bron: ISS-Ethix SRI Advisors + "indicatieve AFM lijst"

Onderneming

AECOM

Aerojet Rocketdyne Holdings Inc

Aeroteh SA

Airbus Group SE

Aryt Industries Ltd

Babcock International Group PLC

BAE Systems PLC

Boeing Co/The

Booz Allen Hamilton Holding Corp

BWX Technologies Inc

CACI International Inc

China Shipbuilding Industry Co., Ltd.

Cohort PLC

Constructions Industrielles de la Mediterranee

Engility Holdings Inc

Exelis Inc

Fluor Corp

Fortive Corp

General Dynamics Corp

GP Strategies Corp

GrafTech International Ltd

Hanwha Corp

Harris Corp

Honeywell International Inc

Huntington Ingalls Industries Inc

Jacobs Engineering Group Inc

L-3 Communications Holdings Inc

Larsen & Toubro Ltd

Leidos Holdings Inc

Leonardo-Finmeccanica SpA

Lockheed Martin Corp

Moog Inc

Motovilihinskie zavody PAO

Northrop Grumman Corp

Orbital ATK Inc

Poongsan Corporation

Poongsan Holdings Corp

Premier Explosives Ltd

Raytheon Co

Rolls-Royce Holdings PLC

S&T Dynamics Co Ltd

S&T Holdings Co Ltd

Safran SA

Serco Group PLC

SGL Carbon SE

Textron Inc

Tata Power Co. Ltd

Thales SA

Toshiba Corp

Ultra Electronics Holdings PLC

United Technologies Corp

Walchandnagar Industries Ltd

- Per 1 juli 2017 is geen van de ondernemingen in het beleggingsuniversum betrokken bij de productie van biologische- en/of chemische wapens.

2.3 Uitsluiting Global Compact schenders

Naast producenten van controversiële wapens vindt het pensioenfonds ook dat ondernemingen die op grove en structurele wijze internationaal breed gedragen normen op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieue en (anti)corruptie schenden moeten worden uitgesloten van het beleggingsuniversum. Het pensioenfonds vindt dat dit gedrag niet past binnen de eigen sector, en wenst deze principes ook terug te laten komen in de wijze waarop men omgaat met schenders in het beleggingsuniversum. Dit doet het pensioenfonds op onderstaande wijze.

ISS-Ethix onderzoekt tevens het hele belegbaar universum op structurele schendingen van het VN Global Compact en stelt vast of een onderneming een of meerdere principes van het VN Global Compact schendt. In-

dien een onderneming gedurende twee jaar het VN Global Compact schendt kan het pensioenfonds beslissen een onderneming uit te sluiten van het belegbaar universum. Als het pensioenfonds tot uitsluiting overgaat worden alle beleggingen in desbetreffende entiteit verkocht. De vaststelling van de lijst van schenders van het VN Global Compact vindt eenmaal per jaar plaats. Achmea IM draagt zorg voor actualisering en distributie van de lijst naar de externe vermogensbeheerders.

Met betrekking tot schenders van principes van het Global Compact zijn er in de tweede helft van 2016 een aantal wijzigingen in de uitsluitingslijst doorgevoerd, op basis van door het pensioenfonds genomen besluiten. In onderstaand overzicht is de actuele lijst per 1 januari 2017 van uitgesloten ondernemingen weergegeven.

Tabel 4: Uitsluitingslijst VN Global Compact schenders
per 1 januari 2017

Bron: ISS-Ethix en Achmea Investment Management

Onderneming

AES Corp.
Agrium Inc.
Alstom S.A.
Bank Hapoalim B.M.
Bank Leumi Le-Israel B.M.
Chevron Corp.
Cintas Corp.
Deutsche Telekom
Dexia S.A.
Dongfeng Motor Group Co Ltd
Heidelberg Cement AG
Hewlett Packard Enterprise Company
Incitec Pivot Ltd.
Mizrahi Tefahot Bank Ltd.
PotashCorp
T-Mobile US Inc.
TransCanada
Vale S.A.
Wal-Mart Stores Inc.

2.4 Landenbeleid

Stichting Pensioenfonds APF voert sinds september 2013 een landenbeleid waarbij de sancties benoemd in de Sanctiewet 1977 leidend zijn in de beslissing landen uit te sluiten van belegging. De sanctiemaatregelen zoals opgelegd door de Nederlandse Staat in de Sanctiewet 1977 zijn dwingende instrumenten die worden ingezet als reactie op schendingen van het internationaal recht, mensenrechtenschendingen of om verandering te brengen in beleid wanneer wettelijke of democratische beginselen niet worden nageleefd. Wanneer het niet naleven van wettelijke beginselen hier betrekking heeft op het schenden van het non-proliferatieverdrag belegt het pensioenfonds niet in staatsobligaties van dat land.

Bij de uitwerking van het landenbeleid wordt de uitsluitingslijst in de geest van de sancties opgesteld. Dit betekent dat wanneer een deelsanctie van kracht is, bijvoorbeeld een wapenembargo als gevolg van buitensporig geweld tegen de eigen bevolking, het land als geheel controversieel wordt verklaard. In onderstaand overzicht is de actuele lijst per 1 januari 2017 van uitgesloten landen weergegeven.

Tabel 4: Uitsluitingslijst Landebeleid
per 1 januari 2017

Bron: Achmea Investment Management

Land
Centraal-Afrikaanse Republiek
Noord- Korea
Iran
Libanon
Myanmar (Birma)
Somalië
Zuid-Soedan
Soedan
Syrië
Zimbabwe

3 Corporate governance en stemmen

Corporate governance wordt vaak vertaald met goed ondernemingsbestuur. Het heeft betrekking op de verhoudingen tussen de verschillende organen van de onderneming zoals de raad van bestuur, de raad van commissarissen, aandeelhouders en andere belanghebbenden. Rekenschap, transparantie en toezicht spelen hierbij een centrale rol. Het pensioenfonds belegt onder andere in beursgenoteerde ondernemingen en is daardoor ook aandeelhouder. Door actief gebruik te maken van aandeelhoudersrechten kan het pensioenfonds invloed uitoefenen op de onderneming. Het gaat hierbij om het benoemen van bestuurders, het goedkeuren van jaarstukken en in sommige gevallen kan het zich uitspreken over het beloningsbeleid. De beleggingspools doen dit onder andere door deel te nemen aan de besluitvorming op de aandeelhoudersvergadering (stemmen).

Het pensioenfonds als actief aandeelhouder

De Nederlandse Corporate Governance Code schrijft voor dat institutionele beleggers zoals pensioenfonds een beleid moeten hebben ten aanzien van het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van beursgenoteerde ondernemingen waarin zij beleggen. Daarbij wordt van de institutionele belegger gevraagd om minstens eenmaal per jaar aan te geven hoe invulling wordt gegeven aan het stembeleid. Daarnaast stelt de Corporate Governance Code dat de institutionele belegger minimaal eenmaal per kwartaal moet aangeven hoe hij stemde op de aandeelhoudersvergaderingen. In bijlage 2 vindt u de volledige tekst van de relevante bepalingen voor institutionele beleggers van de Nederlandse Corporate Governance code.

Het pensioenfonds voldoet aan de bepalingen van de Corporate Governance Code. Op de website van het pensioenfonds zijn de volgende documenten te vinden:

1. Stembeleid;
2. Stemverslag van de voorgaande kwartalen en het afgelopen jaar;
3. Rapportagetool waarbij gerapporteerd wordt hoe historisch gestemd is per aandeelhoudersvergadering.

Stemgedrag Pensioenfonds

Gedurende de eerste helft van het jaar vinden de meeste aandeelhoudersvergaderingen in Europa en Amerika plaats. In deze periode publiceren de ondernemingen veelal de jaarverslagen en leggen zij de jaarrekening ter goedkeuring voor aan aandeelhouders. Ook vindt een groot aantal (her)benoemingen van bestuurders plaats en in steeds meer landen wordt een adviserende stem over de beloning van bestuurders uitgebracht. Daarnaast is er wereldwijd een stijgende trend waarneembaar van ingediende aandeelhoudersresoluties. Deze door aandeelhouders ingediende agendapunten hebben veelal betrekking op milieu, maatschappelijke en goed ondernemingsbestuur thema's. Het doel van een dergelijke resolutie is vaak het verbeteren van de transparantie van de onderneming of het beter waarborgen van aandeelhoudersrechten. Het pensioenfonds stemde in de eerste helft van 2017 tijdens 1.420 vergaderingen op totaal 17.539 agendapunten.

Het pensioenfonds maakt bij het uitoefenen van stemrechten gebruik van het stemplatform en analyses van Institutional Shareholder Services (ISS). Achmea IM voert het stembeleid uit en past voor elke steminstructie het eigen op maat gemaakte stembeleid toe. Het stembeleid wordt doorlopend geactualiseerd op basis van wereldwijde trends op het gebied van corporate governance, het stemgedrag bij controversiële agendapunten en overige actualiteiten. Voordat de definitieve stem wordt uitgebracht wordt een selectie van de voorstellen beschouwd op individuele basis. Het uiteindelijke besluit wordt genomen op basis van de specifieke feiten en omstandigheden van het agendapunt.

Dit betekent dat niet altijd met het management van de onderneming wordt meegestemd. Zo werd in de eerste helft van 2017 op 14,7% van alle agendapunten tegen het management gestemd. Het ging hier onder andere om de benoeming van bestuurders van ondernemingen (niet onafhankelijk waar dit wel geëist of gewenst is) en beloningsstructuren (excessief, onvoldoende toegelicht, niet transparant genoeg, of een ontbrekende link met de prestaties van de onderneming). Op aandeelhoudersre-

soluties over milieu, sociale en governance kwesties wordt ook relatief vaak tegen het management gestemd.

Tabel 5: Overzicht stemactiviteiten H1 2017

Bron: ISS en Achmea Investment Management

Agendapunten	Management	
	Voor	Tegen
17.539	85,3%	14,7%

Op de website van het pensioenfonds vindt u meer informatie over hoe stichting pensioenfonds APF per aandeelhoudersvergadering stemde.

Agenderingsrecht aandeelhouders

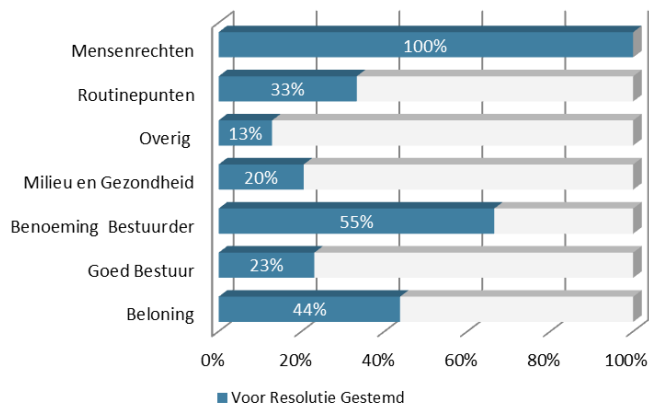
Op aandeelhoudersvergaderingen kunnen aandeelhouders een voorstel agenderen, mits wordt voldaan aan de voorwaarden van het lokaal geldende agenderingsrecht. Deze aandeelhoudersresoluties kunnen onder meer betrekking hebben op de thema's milieu & gezondheid, mensenrechten, goed bestuur. In het afgelopen halfjaar hebben wij 335 aandeelhoudersresoluties beoordeeld en onze stem uitgebracht. De resoluties hadden de volgende thema's..

Tabel 6: Aandeelhoudersresoluties naar thema

Bron: ISS en Achmea Investment Management

Thema	Aantal
Benoeming Bestuurder	222
Overig	62
Milieu en Gezondheid	40
Routinepunten	30
Beloning	16
Goed bestuur	13
Mensenrechten	2
Totaal	385

Overzicht 7: Stemgedrag aandeelhoudersresoluties



Op de AVA van het Amerikaanse E.I. de Pont de Nemours & Co. van 24 mei konden aandeelhouders zich uitspreken over een door aandeelhouders geagendeerd voorstel rond Health & Safety. Het voorstel vroeg van de onderneming om te rapporteren aan haar aandeelhouders over de genomen veiligheid- en beheersmaatregelen voor medewerkers binnen de onderneming. Omdat het belangrijk is dat de onderneming een gedegen health & safety -beleid, -proces, en -auditsysteem heeft ingericht en hierover verantwoording aflegt stemde ruim 28% van de aandeelhouders voor het voorstel.

McDonald's Corporation werd door een groep aandeelhouders gevraagd om beleid op te stellen voor het uitfaseren van het gebruik van antibiotica. Het gebruik van antibiotica in de voedselketen en met name bij dieren die vlees produceren voor gebruik in de restaurants van McDonald's, kan schadelijke effecten hebben op de gezondheid van klanten. Daarom is het belangrijk dat McDonald's doelstellingen vaststelt om het gebruik van antibiotica te verminderen. Ruim 31% van de aandeelhouders steunde dit voorstel, waaronder het pensioenfonds.

Uit de dossiers van de Amerikaanse Securities and Exchange Commission (SEC) blijkt dat voor de eerste helft van 2017 in totaal 89 aandeelhoudersresoluties met als thema klimaatverandering werden ingediend bij Amerikaanse beursgenoteerde ondernemingen. Daaronder was een voorstel van aandeelhouders bij Exxon Mobil

waarin de onderneming gevraagd werd te rapporteren over de effecten op de bedrijfsvoering door de wereldwijde afspraken en inspanningen om te voldoen aan het 2 graden scenario uit het klimaatakkoord van Parijs. Ruim 62% van de aandeelhouders steunde het voorstel en daarmee is het voorstel aangenomen.

Op de aandeelhoudersvergadering op 23 mei van Royal Dutch Shell plc werd, net als in 2016, een aandeelhoudersresolutie geagendeerd door Follow This. In totaal steunde 6,3% van de w een aantal aandeelhouders zich te onthouden van stemmen omdat zij scope 3 targets te verstrekkend vonden voor de onderneming, maar wel een vergrote inspanning verwachten van Shell voor de realisatie van emissiereducties.

Corporate Governance ontwikkelingen

Corporate Governance Code Duitsland geactualiseerd

Op 7 februari is de nieuwe versie van de Duitse corporate governance code vastgesteld en deze zal later dit jaar in werking treden. Een opvallende doelstelling van de gewijzigde code is het faciliteren en aanmoedigen van een meer frequente dialoog tussen de president-commissaris en de belangrijkste aandeelhouders van de onderneming. De gewijzigde code stelt specifiek dat de president-commissaris van een Duitse beursgenoteerde onderneming bereid moet zijn om in dialoog te treden met aandeelhouders over aan de Raad van Commissarissen gerelateerde zaken. Van aandeelhouders wordt tegelijkertijd verwacht dat zij hun aandeelhoudersrechten actief en verantwoord uitoefenen.

Richtlijn aandeelhoudersbetrokkenheid

Richtlijn 2017/828 is door de Europese Commissie opgesteld om de lange termijn betrokkenheid van aandeelhouders te versterken. Speerpunten zijn het bevorderen van lange termijn relaties tussen de onderneming en haar aandeelhouders, identificatie van aandeelhouders via een register en transparantieplichtingen voor institutionele beleggers over het gevoerde engagement beleid. Specifiek voor stemmen op aandeelhoudersvergaderingen zijn er bepalingen opgenomen ter verbetering van de doorgifte van informatie via de keten van tussenpersonen, en zal in heel Europa stemmen over het te voeren beloningsbeleid voor bestuurders en over de uitvoering van dat beloningsbeleid mogelijk zijn. Deze 'Richtlijn aandeelhoudersbetrokkenheid' moet uiterlijk 10 juni 2019 zijn geïmplementeerd door de Nederlandse wetgever.

Bijlage 1

Uitgangspunten van de Global Compact van de Verenigde Naties

Het VN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun invloedssfeer een aantal kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen. Bedrijven die het VN Global Compact initiatief onderschrijven, verbinden zich ertoe de onderstaande doelstellingen en waarden te steunen bij het uitvoeren van hun activiteiten:

Mensenrechten

- 1e principe: Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren; en
- 2e principe: er voor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.

Arbeidsnormen

- 3e principe: Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven;
- 4e principe: alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren;
- 5e principe: zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid; en
- 6e principe: discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.

Milieu

- 7e principe: Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren met betrekking tot milieukwesties;
- 8e principe: initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen; en
- 9e principe: de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.

Anticorruptie

- 10e principe: Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.

De principes van het Global Compact zijn gebaseerd op internationale verdragen, onder andere afgeleid van de Universele verklaring van de rechten van de mens, de verklaring van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) inzake de fundamentele arbeidsrechten, en van de verklaring van Rio met betrekking tot milieu en ontwikkeling.

Bijlage 2

Bepalingen Nederlandse Corporate Governance Code

IV.4 Verantwoordelijkheid institutionele beleggers

Verantwoordelijkheid van institutionele beleggers

Principe Institutionele beleggers handelen primair in het belang van hun achterliggende begunstigen of beleggers en hebben een verantwoordelijkheid jegens hun achterliggende begunstigen of beleggers en de vennootschappen waarin zij beleggen om op zorgvuldige en transparante wijze te beoordelen of zij gebruik willen maken van hun rechten als aandeelhouder van beursvennootschappen.

Best practice bepalingen

- IV.4.1 Institutionele beleggers (pensioenfondsen, verzekeraars, beleggingsinstellingen, vermogensbeheerders) publiceren jaarlijks in ieder geval op hun website hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht op aandelen die zij houden in beursvennootschappen.
- IV.4.2 Institutionele beleggers doen jaarlijks op hun website en/of in hun jaarverslag verslag van de uitvoering van hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht in het betreffende boekjaar.
- IV.4.3 Institutionele beleggers brengen ten minste eenmaal per kwartaal op hun website verslag uit of en hoe zij als aandeelhouders hebben gestemd op de algemene vergaderingen van aandeelhouders.

Verantwoordelijkheid van aandeelhouders

Principe Aandeelhouders gedragen zich ten opzichte van de vennootschap, haar organen en hun medeaandeelhouders naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid. Hieronder valt de bereidheid om een dialoog met de vennootschap en medeaandeelhouders aan te gaan.

Best practice bepaling

- IV.4.4. Een aandeelhouder oefent het agenderingsrecht slechts uit nadat hij daaromtrent in overleg is getreden met het bestuur. Wanneer een of meer aandeelhouders het voornemen heeft de agendering te verzoeken van een onderwerp dat kan leiden tot wijziging van de strategie van de vennootschap, bijvoorbeeld door het ontslag van één of meer bestuurders of commissarissen, wordt het bestuur in de gelegenheid gesteld een redelijke termijn in te roepen om hierop te reageren (de responstijd). Dit geldt ook voor een voornemen als hiervoor bedoeld dat strekt tot rechterlijke machtiging voor het bijeenroepen van een algemene vergadering op grond van artikel 2:110 BW. De betreffende aandeelhouder respecteert de door het bestuur ingeroepen responstijd in de zin van best practice bepaling II.1.9.
- IV.4.5. Een aandeelhouder stemt naar zijn eigen inzicht. Van een aandeelhouder die gebruikt maakt van stemadviezen van derden wordt verwacht dat hij zich een eigen oordeel vormt over het stembeleid van deze stemadviseur en de door deze verstrekte stemadviezen.
- IV.5. Indien een aandeelhouder een onderwerp op de agenda heeft laten plaatsten, licht hij dit ter vergadering toe en beantwoordt hij indien nodig vragen hierover.